

MARKAZIY VA JANUBI SHARQIY YEVIROPA DAVLATLARI

Karimova Feruza Avazovna

Andijon davlat texnika instituti akademik
litseyi tarix va huquqshunoslik fani o'qituvchisi.

Markaziy va janubi sharqiy Yevropa davlatlari.

Ikkinchi jahon urushi G'arbiy Yevropa davlatlari qatori Markaziy va Janubiy Yevropa davlatlarini (Polsha, Vengriya, Ruminiya, Chexoslovakiya, Yugoslaviya, Bolgariya va Albaniya) ham o'z domiga tortgan edi. Ularning ayrimlarini (Polsha, Chexoslovakiya, Yugoslaviya va Albaniya) Germaniya va Italiya bosib oldi. Bolgariya, Vengriya va Ruminiya esa fashist davlatlarining ittifoqchisi sifa-tida urushda ishtirok etdilar. Bu davlatlar siyosiy-tarixiy adabiyotlarda «Sharqiy Yevropa davlatlari» (sobiq GDR ham shu qatarga kirgan) deb ham atalgan. Urushdan keyingi yillarda G'arbiy va Sharqiy Yevropa davlatlari taqdiri turlicha kechdi. Chunonchi, G'arbiy Yevropa davlatlari iqtisodiyotida erkin bozor munosabatlari to'la qaror topdi. Jamiyat hayotida tub demokratik tamoyillar mustahkamlandi. Ilmiy-texnika inqilobi yutuqlari ishlab chiqarishga to'la joriy etildi. Natijada G'arbiy Yevropa davlatlarida aholining yuqori turmush darajasi ta'minlandi. Sharqiy Yevropa davlatlarida esa jamiyat hayoti o'zgacha kechdi. Bun-da, birinchidan, bu davlatlarni (Albaniyadan tashqari) SSSR armiyasi fashizmdan ozod etganligi hal qiluvchi rol o'ynadi. Bu omil Sharqiy Yevropa davlatlarida Kommunistik partiyalarning hokimiyat tepasiga kelishiga qulay imkoniyat yaratdi. Qolaversa, urush kommunistik partiyalarning obro'sini oshirgan ham edi. Chunonchi, Yugoslaviya va Albaniya kommunistik partiyalari antifashist harakatga rahbarlik qildilar, boshqa davlatlarda esa kommunistlar bu harakatda faol ishtirok etgan edilar. Ikkinchidan, «sovuq urush» tufayli keskinlashgan sovet-amerika munosabatlari SSSRning Sharqiy Yevropa davlatlari ichki ishlariga aralashuviga qulay sharoit yaratdi. Natijada 1946—1949-yillar davomida Sharqiy Yevropa davlatlarida kommunistlar hokimiyatni to'la egallab oldilar. Chunonchi, bu davlatlarda, SSSR da bo'lganidek, ko'ppartiyalik tuga-tildi

(Vengriya, Ruminiya, Yugoslaviya va Albaniyada). GDR, Polsha, Chexoslovakiya va Bolgariyada nomigagina ko'ppartiyaviylik saqlab qolindi. Masalan, GDR da 5 ta siyosiy partiya mavjud bo'lsa-da, real hokimiyat kommunistik partiya (Germaniya yagona sotsialistik partiyasi — GYASP) qo'lida edi. Boshqa 4 siyosiy partiya GYASP ning yetakchi, rahbar siyosiy kuch ekanligini tan olishga majbur etilgan edi.

Xitoy Xalq Respublikasi:

Ikkinchi jahon urushi tugashi arafasida Xitoyda amalda 3 ta hokimiyat bor edi.

Bular:

- 1) Xitoy-dagi Yaponiya ma'muriyati;
- 2) mamlakat shimoli va shimoli-sharqida qaror topgan Xitoy Kom-munistik partiyasi (XKP) boshchiligidagi hokimiyat;
- 3) mamlakat janubi-g'arbidagi Chan Kayshi hukumati (Gomindan hukumati).

Yaponiya tor-mor etilgach, uning Xitoydagi ma'muriyati ham quladi. 1946-yilning yozida Gomindan armiyasi XKP armiyasi egallab turgan hududga hujum qildi. Shu tariqa fuqarolar urushi boshlandi. Bu urush 1949-yilning kuzigacha davom etdi. Nihoyat, urushda Gomindan armiyasi yengildi. Uning qolgan qismi Chan Kayshi boshchiligida Tayvan orolida (AQSH panohida) joylashib oldi. XKP hokimiyatni to'la egallagach, 1949-yilning 1-oktabrida Xitoy Xalq Respublikasi (XXR) tashkil etildi. XKP mamlakatda sotsializm qurilishini e'lon qildi. 1950-yil 30-iyundagi qonun asosidagi islohot natijasida katta yer egaligi tugatildi. Dehqonlarga 47 mln. ga yer bo'lib berildi. 1950-yilda Tibet bosib olindi. Dalaylama Hindistonga qochdi. 1956-yilgacha qishloq xo'jaligi shirkatlari tuzildi. Bir vaqtning o'zida mamlakatda industrilashtirish ham boshlandi. Bu borada SSSR XXR ga katta yordam ko'rsatdi. Uning yordami bilan 250 dan ortiq yirik sanoat korxonalari qurildi. XXR da ham xalq xo'jaligi, SSSR da bo'lgani kabi, besh yillik rejalar asosida rivojlana boshladi. 1953—1957-yillarda birinchi besh yillik rejani bajarish uchun kurash bordi. Bu reja muvaffaqiyatli bajarildi. Bu muvaffaqiyat XKP rahbariyatini ruhlantirib yubordi. Barcha kommunistik partiyalarga xos bo'lgan xomxayollik XKP rahbariyatini (Mao Szedun boshchiligidagi) ham chetlab o'tmadi. 1958-yilda XKP «Katta sakrash» deb

atalgan (1958—1962) yangi bosh yo'lni tasdiqladi. Uning mazmuni iqtisodiy taraqqiyotni jadallashtirish, katta sakrashni amalga oshirish va kommunistik jamiyat qurishdan iborat edi. «Insoniyatning baxtli kelajagi», deb e'lon qilingan kommunizmni qurishning asosiy vositasi haq to'lanmaydigan' mehnat bo'lishi zarur edi. Bu narsa «uch yillik qattiq mehnat — o'n ming yillik baxt-saodat» shiori ostida o'tishi kerak edi. Qishloq xo'jaligi shirkatlari o'rniga o'rtacha 20 ming dehqonni birlashtirgan xalq kommunalari tuzildi. Unda hamma narsa umumiyLashtirildi. Mahsulotni hammaga baravar taqsimlash tamoyili joriy etildi. Sanoat 6,5 baravar, qishloq xo'jaligi 2,5 baravar o'sishi mo'ljallandi. Dehqon mehnati qattiq tartibga bo'ysundirildi. Ular ishga saf tortgan holda borardilar. Biroq tez orada «Katta sakrash» barbod bo'ldi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi kamaydi. Hatto, ayrim hududlarda ocharchilik ham boshlandi. Sanoat ishlab chiqarishi ham pasaydi. Shu tariqa iqtisodiy inqiroz yuz berdi. Oqibatda Mao Szedun siyosatiga qarshi muxolifat vujudga keldi. U Mao Szedun siyosatini qattiq tanqid qila boshladi. Bunga javoban Mao Szedun qatag'on siyosatini qo'lladi. Bu siyosat Xitoy tarixiga, «buyuk proletar madaniy inqilobi» nomi bilan kirgan. 1966-yildan boshlangan va 1976-yilgacha davom etgan «Madaniy inqilob», aslida, jamiyatdagi Mao Szedun siyosatiga qarshi kuchlarni amalda yo'q qilishni anglatar edi. Buning oqibatida ko'plab partiya, davlat va harbiy kadrlar qatag'on qilindi. Xitoy chuqur iqtisodiy va siyosiy inqirozni boshdan kechira boshladi. «Xunveybin» lardan 100 mln. gayaqin kishijabr ko'rdi. Mamlakat 500 mlrd. yuan zarar ko'rdi. Urushdan keyin Xitoy Sovet davlati bilan yaqin munosabatda boidi. Yuqorida aytib o'tilganidek. 1950— 1960-yillarda sovet davlati 250 dan ortiq korxona qurishda ko'maklashdi. 11 mingdan ortiq sovet mutaxassislari ishladi. Lekin 60-yillardan xitoy — sovet munosabatlari buzildi. 1962-yilda Himolaydagi chegara masalasida Hindiston bilan Xitoy o'rtasida qurolli mojaro kelib chiqdi. 60-yillarda Xitoy Vetnamga iqtisodiy va harbiy yordam ko'rsatdi. 70-yillardan Xitoy AQSH bilan munosabatlarini yaxshiladi. 1971-yilda AQSH Prezidentining Milliy xavfsizlik bo'yicha yordamchisi G. Kissinjer maxfiy ravishdi Xitoyga keldi va ikki mamlakat munosabatlarini yaxshilash, Xitoyni Sovet davlatiga qarshi qo'yishda katta xizmatlar

qildi. 1972-yili AQSH Prezidenti A. Nikson Xitoyga rasmiy tashrif buyurdi. 1979-yilda Xitoy bilan AQSH o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatildi. 1979-yilda Vetnam Kambojadagi xitoyparast «qizil kxmerlar» hukuma-tini ag'darib tashlagandan keyin Xitoy Vetnamga qarshi harbiy harakat uyushtirdi. Mao Szedun vafotidan keyin sovet — xitoy munosabatlarida biroz iliqlik paydo bo'ldi. M. Gorbachyovning 1989-yildagi Xitoyga rasmiy safaridan keyingina sovet — xitoy munosabatlari yaxshilandi. 1997-yili Buyuk Britaniya Xitoyga Gonkongni qaytarib berdi. XX asr oxiriga kelib Xitoy dunyoning barcha davlatlari bilan yaxshi munosabatlar o'rnatdi. Bu narsa jahonda Xitoy obro'si o'sishiga katta ta'sir ko'rsatdi. ' 1992-yil martda O'zbekiston Prezidenti I. A. Karimovning Xitoyga rasmiy safari bo'ldi. Bu safar davomida 16 ta hujjat imzolandi. XXR raisi Li Shankun Xalq majlislari uyida O'zbekiston delegatsiyasini qabul qilish marosimida: «Xitoy bilan O'zbekiston rahbarlari ikki tomonlama munosabat-larning ko'pgina masalalarini hal etishlari mumkin. Chunki bundan awal ham ikkala mamlakat o'rtasida yaxshi munosabatlar o'rnatilgan edi», — deb ikki mamlakat o'rtasidagi hamkorlikka katta baho berdi. Tashrif davomida siyosiy, iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va madaniy sohalarda qator bitimlar, jumladan, axborot ayirboshlash, radio-televideniye, banklar, transport, aloqa, sarmoyalarni rag'batlantirish, hamjihatlik, tovarlar yetkazib berish va davlat krediti, sog'liqni saqlash, ta'lim hamda sport masalalari bo'yicha tuzilgan shartnomalar va bitimlar ikki mamlakat o'rtasidagi hamkorlikni yangi bosqichga ko'tardi. 1992— 1993-yillarda Xitoy tomoni ajratgan kredit hisobidan respublika-mizga minglab tonna guruch, 15000 tonna choy keltirdi. O'zbekiston Xitoyga «11-76» samolyotlarini yetkazib bermoqda. 1994-yilda O'zbekiston hududida 78 o'zbek — xitoy qo'shma korxonasi faoliyat ko'rsatdi. Jumladan, Urganch Ipak ishlab chiqarish birlashmasida «Suju» firmasi bilan hamkorlikda velyuf, pambarxit kabi materiallar ishlab chiqaradigan korxona qurildi. Toshkentdagi 59-maktab xitoy tilini o'rganishga ixtisoslashgan litseyga aylantirildi.

1994-yil aprelda XXR Davlat Kengashi rahbari Li Pen O'zbekistonga rasmiy tashrif bilan keldi va qator bitimlar imzolandi. Jizzaxda Xitoyning «Nunkel» firmasi bilan hamkorlikda yog'och tolali plita ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi. XX asr 90-

yillarning oxirlari — XXI asr boshlarida O'zbekiston Prezidenti Xitoyga bir necha bor rasmiy vizit bilan bordi, bu tashriflar ikki mamlakat o'rtasidagi hamkorlik va do'stlik alofialarini rivojlantirishda muhim rol o'ynadi. 2005-yil bahorida XXR hukumati raisi Xu Szintao boshliq Xitoy delegatsiyasi O'zbekistonda bo'ldi. Xavfsizlik masalasi va xalqaro terrorizmga qarshi kurashda hamkorlik bo'yicha fikr almashildi. O'zbekiston Prezidentining 2005-yil mayidagi Xitoyga rasmiy tashrifi natijasida qator bitimlar imzolanib, Xitoy O'zbekistonga 1,5 mlrd. dollar miqdorida kredit ajratadigan bo'ldi. Ushbu mablag' xalq xo'jaligini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Demak, Xitoy bilan O'zbekiston o'rtasida iqtisodiy, madaniy va ilmiy-texnikaviy aloqalar tez rivojlanib bormoqda.

Pokiston Islom Respublikasi:

Pokiston davlati 1947-yilning 14-avgustida tashkil etildi. Bu hodisa, awalgi mavzuda ta'kidlangani-dek, Hindistonning ikkiga bo'lib yuborilishi natijasi edi. Bu bo'linish diniy belgi asosida amalga oshirilganligi uchun Pokiston hududi amalda ikki — g'arbiy va sharqiy qismdan iborat bo'lib qoldi. Bu qismlarni 1600 km. lik masofa ajratib turar edi. Pokiston 1947-yildan 1958-yilgacha inglizlarning Hindistonni boshqarish haqidagi 1935-yildagi Qonuni, 1947-yildagi Mustaqillik deklaratsiyasi bo'yicha parlament tizimi asosida boshqarib kelindi. Lekin Oliy qonun chiqaruvchi organga saylov o'tkazilmas edi. Pokiston davlati dastlabki kunlardan oq katta muammolarga duch keldi. Ma'lumki, Hindistonning ikkiga bo'linishi qattiq diniy qirg'inlarni keltirib chiqargan edi. Buning oqibatida faqat Hindiston hududidan dastlabki yillarda 7 mln. kishi Pokistonga qochib o'tdi. Ularni yashash joyi va ish bilan ta'minlash muammosi buningsiz ham ahvoli og'ir bo'lgan yosh davlatning ahvolini yanada qiyinlashtirib yubordi. Ikki davlat o'rtasidagi hududiy kelishmovchilik-lar katta qurbonlarga sabab bo'lgan urashlarni keltirib chiqargan. Asosiy hududiy muammo Kashmir viloyati muammosi edi. Kashmir aholisining asosiy qismi musulmonlardan iborat. Pokiston ana shu omilga urg'u beradi. Hindiston esa Kashmirni asrlar osha hind maxaraji boshqarib kelganligiga urg'u beradi. Maxaraj 1947-yilning iyul oyida Hindiston tarkibida qolish istagini e'lon qildi. Bu qaror ommaviy to'qnashuvlarni

keltirib chiqardi. Kashmir muammosi BMT Xavfsizlik Kengashida muhokama qilindi. Kengash urush harakatlarini to'xtatish, har ikki davlat qo'shinlarini Kashmirdan olib chiqib ketish va BMT nazorati ostida Kashmirda referendum o'tkazish to'g'risida qaror qabul qilgan. Biroq Hindiston BMT Xavfsizlik Kengashi qarorini bajarmadi. 1954-yilning may oyida Kashmirni Hindistonga qo'shib oldi. Kashmir muammosi hamon ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarning keskinligicha saqlanib qolishiga sabab bo'lib kelmoqda. Ayni paytda bu keskinlik har ikki «davlatni ittifoqchilar izlashga majbur etgan. Hindiston qo'shilmaslik harakati a'zosi bo'lsa-da, sobiq SSSR bilan, Pokiston esa AQSH bilan yaqinlashish siyosatini yuritganlar. Har ikki tomon ham kuchli armiya tuzishga urindilar. Pokiston 1954-yilda SEATO, 1955-yilda esa Bag'dod pakti (keyinchalik SENTO) ga a'zo bo'lib kirdi. Britaniya mustamlakachiligining og'ir oqibatlari, katta harbiy xarajat Pokistonning iqtisodiy jihatdan sekin rivojlanishiga, agrar davlatligicha qolishiga sabab bo'lgan. Bu esa muhim ijtimoiy sohalarni (sog'liqni saqlash, ta'lim, ijtimoiy ta'minot va boshqalarni) zarur mablag' bilan ta'minlashga imkon bermagan.

Turkiya Respublikasi:

Ikkinchi jahon urushi tugaganidan so'ng Turkiya-da chigal vaziyat yuzaga keldi. Xalq respublikachi partiya (XRP) bilan 1945-yilda tashkil etilgan Demokratik partiya (DP) o'rtasida kurash kuchay-di. DP davlat monopolizmiga qarshi chiqib, «Xususiy tashabbus»ni qo'lladi. 1946-yilgi saylovlarda XRP terror yo'li bilan g'olib chiqdi va darhol repressiyani boshlab yubordi. Bu narsa mamlakatda keskinlikni ayj oldirdi. Mamlakatni 1938-yildan AQSHning gumashtasi I. Inenyu boshqarib keldi. 1950-yilning may oyida Turkiya Buyuk millat majlisi (parlamenti)ga bo'lib o'tgan saylovda Demokratik partiya g'alaba qozondi. Partiya rahbari J. Boyar mamlakat Prezidenti, partiyaning yirik arbobi A. Menderes Bosh vazir lavozimini egalladi. Uning dasturi iqtisodiyotda davlat sektorini tugatish va erkin tadbirkorlikni qaror toptirishni ko'zda tutardi. DP o'z dasturini amalga oshirishga kirishdi. Sanoatda, hatto, xususiy sektorning davlat sektoridan ko'proq mahsulot ishlab chiqarishiga ham erishildi. Hukumat mamlakat iqtisodiyotiga chet ei sarmo-yasini joylashtirish uchun qulay imkoniybtlar

yaratdi. 1950—1954-yillar davo-mida Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankidan 65 mln. dollar miqdorida yor-dam oldi. Biroq yangi hukumat qanchalik harakat qilmasin, iqtisodiy rivojla-nishda jiddiy o'zgarish yuz bermadi. Bu chet el sarnioyasining milliy sarmoyani siqib chiqarishiga sabab bo'ldi. 1956-yilda Turkiya g'allani chetdan sotib oldi. 1958-yilda Turkiya o'zini bankrot deb e'lon qilib, qarzlarini to'lay olmasligini bildirdi. Boyar-Menderes hukumatidan ko'pchilik norozi bo'ldi. Mamlakatda korrupsiya, talon-toroj ayj oldirilgan edi. 1960-yil may oyida harbiy to'ntarish bo'ldi. Hokimiyat to'ntarish o'tkazgan yangi tashkilot — Milliy birlik qo'mitasi (MBQ) qo'liga o'tdi. Mamlakatning vaqtinchalik konstitutsiyasi qabul qilindi. Unga ko'ra, MBQ oliy qonun chiqaruvchi organ deb e'lon qilindi. Unga J. Gursul raislik qildi va u vaqtinchalik hukumatni ham boshqardi. J. Boyar, A. Menderes qamoqqa olindi. A. Menderes 1961-yilda qatl etildi. 1961-yilning may oyida mamlakatning yangi konstitutsiyasi qabul qilindi. Siyosiy partiyalar faoliyatiga ruxsat etilgach, ikkita yangi partiya tuzildi. Ularning bin «Adolat partiyasi», ikkinchisi esa «Yangi Turkiya partiyasi» deb ataldi. Ayni paytda boshqa siyosiy partiyalar ham faoliyat ko'rsata boshladi. Noyabr oyida o'tkazilgan saylovda hech bir partiya mutlaq ko'pchilik o'rin ololmaganligi uchun koalitsion hukumat tuzishga to'g'ri keldi. 1961—1965-yillar Turkiyaning kelgusi taraqqiyot yo'li xususida keskin siyosiy kurashlar yillari bo'ldi. Bu davrda 4 marta hukumat almashdi. Va, nihoyat 1965-yildagi parlament saylovida «Adolat partiyasi» g'alaba qozondi. Uning rahbari S. Demirel Bosh vazir lavozimini egalladi. Bu hukumat davrida harbiy xarajatlarning yanada o'sishi budjet taqchilligini keskin ko'paytirib yubordi. U 1970-yilda 3,5 mlrd. lirani tashkil etdi. Davlat qarzi esa 72 mlrd. liraga yetdi. Bunday sharoitda harbiylar yana siyosatga aralashdilar. Ular 1971-yilning 12-martida yana davlat to'ntarishi o'tkazdilar. Unga general K. Evren rahbarlik qildi. Mamlakatda favqulodda holat joriy etildi. Biroq bu to'ntarish mamlakatda siyosiy barqarorlikni ta'minlay olmadi. 1973-yilda mamlakat prezidenti 16 turdan so'ng saylanganligi buning isbotidir. 1980-yilda esa hatto prezident saylashga erishilmadi ham. Oqibatda yana davlat to'ntarishi o'tkazildi. Barcha siyosiy partiyalar tarqatilgan, deb e'lon qilindi. Ularning rahbarlariga 10 yil davomida siyosiy faoliyat bilan

shug'ullanish man etildi. Ommaviy axborot vositalari uchun qattiq senzura o'rnatildi. Biroq Yevropa Ittifoqining aralashuvi bilan harbiylar yon berishga majbur bo'ldilar. Mamlakatning yangi konstitutsiyasi qabul qilindi. Siyosiy partiyalar faoliyatiga ruxsat etildi. Natijada qator yangi partiyalar («Vatan» partiyasi, «To'g'ri yo'l» partiyasi) tuzildi. «Vatan» partiyasini T. O'zal, «To'g'ri yo'l» partiyasini esa S. Demirel boshqardi. 1983-yilda o'tkazilgan parlament saylovida «Vatan» partiyasi g'alaba qozondi va T. O'zal Bosh vazir lavozimini egalladi. 1989-yilda esa Turkiya Prezidenti lavozimiga saylandi. T. O'zal davrida mamlakatda chuqur iqtisodiy islohotlar o'tkazildi. Chunonchi, 1986-yilda xususiy-lashtirish to'g'risida qonun qabul qilindi. 1988-yildan davlat mulkini sotish boshlandi. Biroq bundan ko'zlangan maqsadga erishilmadi. Chunki davlat mulki narxi qimmat bo'lgani uchun 1991-yil oxirigacha uning atigi 5 foizi xususiylashtirildi. 1991-yilgi parlament saylovlarida «To'g'ri yo'l» partiyasi g'alaba qozondi. Uning rahbari S. Demirel hukumat tuzdi. 1993-yilda T. O'zal vafot etgach, S. Demirel mamlakat prezidentligiga saylandi. Turkiya tashqi siyosatda birinchi navbatda AQSH bilan munosabatlarni yaxshilashga intildi. Chunonchi, AQSH hukumati 1947-yil 12-iyulda Turkiyaga moliyaviy va harbiy yordam ko'rsatish to'g'risida qaror qabul qildi. Turkiya «Trumen doktrinasini» bo'yicha harbiy yordam oldi. 1948-yil iyulda Turkiya hukumati AQSH bilan «Marshall rejasi» asosi-da hamkorlik qilish to'g'risida bitim imzoladi. BU ikkala bitim bo'yicha Turkiya AQSHdan 800 mln. dollar oldi va mablag'lar asosan harbiy ishga sarflandi. Budjetning 60 foizi bu davrda harbiy maqsadlarga ketmoqda edi. AQSH ning Koreyada olib borgan urushida ishtirok etdi. 1951-yil oxirida Turkiya NATO a'ziligiga qabul qilindi. 1954-yilda SEATO harbiy-siyosiy ittifoqi a'zosi bo'ldi. Shu yildan boshlab Turkiya tashqi siyosatida Kipr masalasi alohida o'rin tuta boshladi. 1955-yilda esa Bag'dod paktini imzoladi. 1959-yilda Turkiya hududida AQSH harbiy bazasi barpo etish to'g'risida ikki tomonlama shartnoma imzolandi. Shuningdek Eron va Pokiston bilan shartnoma tuzib, SENTOni tashkil etdi. (1958-yilda Iroq bu blokdan chiqib ketgan edi). 60-yillardan boshlab Turkiyaning AQSH bilan bir tomonlama ittifoqchilikka asoslangan tashqi siyosatida o'zgarish yuz bera boshladi. Endi Turkiya «Umumiy bozor» a'zosi bo'lgan davlatlar,

birinchi navbatda, GFR bilan iqtisodiy aloqalarni rivojlantira boshladi. 1974-yilda Kipr muammosi yanada keskinlashdi. Kiprni Gretsiyaga qo'shib olishga intiluvchi kuchlar qonuniy hukumatga qarshi bosh ko'tardilar. Bunga javoban Turkiya harbiy kuchlarini Kiprga kiritdi. Shu tariqa Kipr amalda kiprlik turklar va kiprlik greklar jamoalariga bo'linib ketdi. Turkiya O'zbekiston davlat mustaqilligini birinchi bo'lib tan olgan davlatdir. Turkiya bilan O'zbekiston o'rtasida abadiy do'stlik to'g'risida shartnoma imzolangan. O'zbekistonda ko'plab o'zbek-turk qo'shma korxonalari faoliyat ko'rsatmoqda. Ulaming ichida Samarqanddagi «Otayo'l» avtobus ishlab chiqaruvchi korxona alohida ahamiyatga ega. Sovet davlati parchalanib ketgach, Turkiya O'rta Osiyo respublikalari bilan yaqin munosabat o'rnatdi. Yaponiya va AQSH firmalari Turkiyada sovutgich va televizor ishlab chiqaruvchi korxonalar qura boshladilar. Shuningdek, Turkiya ko'pgina xorij firmalariga vositachi rolini o'ynamoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Муҳаммадсидиқов М.М., Мустапова Ҳ.И., Битўраев Ў.Б. Жаҳон сиёсатининг минтақавий жиҳатлари. (Ўқув қўлланма). – Т.: Тошкент давлат институти, – 157 б.
2. Muhammadsidiqov M.M. Xorijiy Sharq va G'arb mamlakatlarida ijtimoiy-siyosiy jarayonlar. Darslik. – Т.: Qaqnus media, 2019. – 216 b.
3. Д.А.Юсеф Нассасра. Российско-сирийские отношения в контексте геополитической конкуренции на Ближнем Востоке //Международный научный журнал «Символ науки». №11. 2015. – 262 с.